

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15

Рівне – 2009

Збірник наукових праць “Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”
Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету . Випуск 15 . –
Рівне : Рівненський державний гуманітарний університет , 2009 . – 311 с .

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук, ректор Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії” визнано фаховим виданням у галузі історичних наук

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 5 від 26 грудня 2008 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

13. P. Kasznia, Kto zagwarantuje Europie bezpieczeństwo, "Rzeczpospolita" 28 X 1994.
14. T. Zachurski, Strategia handlowego zaangażowania, "Rzeczpospolita" 14-15 I 1995.
15. // [http:// www.visegradgroup.org](http://www.visegradgroup.org)

УДК 94 (437.6): 94 (47)

І.Мартинчук

СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У 1993-2000 РР. У КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН З РОСІЄЮ

Дослідження присвячено розгляду основних аспектів міжнародного співробітництва Словаччини з Росією та Україною; зроблена спроба розставити акценти на пріоритетах зовнішньої політики Словачької Республіки в період 1993-2000 рр.

Актуальність проблеми. Словацько-українські та словацько-російські відносини є темою досить дослідженою, але всі розвідки, зроблені в цьому напрямку, є не досить критичними стосовно пропонованого ракурсу питання.

Аналіз досліджень і публікацій. Основними джерелами для написання даного дослідження слугували періодичні видання як українські, так і словацькі: "Киевские ведомости", SME, Národná obroda, Pravda та інші за період 1993-2000 рр.

Колективом вчених відділу всесвітньої історії та міжнародних відносин Інституту історії України НАН України було підготовлено історичну хроніку основних подій українсько-словацьких міждержавних відносин 1993-2000 рр. У хроніці двосторонніх відносин наведено перелік головних акцій українсько-словацької співпраці цього періоду [4, 257-261]. У іншій частині цього видання "Україна в міждержавних відносинах з країнами регіону" також наведено факти двостороннього і багатостороннього українсько-словацького співробітництва [5;163-232].

Хроніка подій міждержавних взаємин України і СР за 1990-ті роки викладена і в інших документальних публікаціях. У частині першій двотомника "Україна на міжнародній арені", наприклад, міститься декілька документів про українсько-словацьке співробітництво першої половини 1990-х років [6; 221,296-297,313-314, 378-379]. Друга частина цього видання містить проект резолюції про "Прийом СР у члени ООН", внесений делегаціями 98 країн, у тому числі України, на 47-й сесії Генеральної Асамблеї ООН 15 січня 1993 р. З-поміж документів про міжнародно-договірні відносини України наводяться постанови Верховної Ради України про ратифікацію Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво між Україною та СР (24 лютого 1994 р.), Договору між Україною і СР про спільний державний кордон (15 липня 1994 р.) та Договору між Україною і СР про режим українсько-словацького державного кордону, співробітництво та взаємодопомогу з прикордонних питань (15 липня 1994р.) [7; 402,404-405].

Метою дослідження є дати порівняльну характеристику відносин Словаччини з Україною та Росією, не протиставляючи їх одна одній. **Завданнями** роботи є визначити основні, якісно відмінні етапи у зовнішньополітичних відносинах Словаччини – України та Словаччини-Росії; проаналізувати ці етапи та визначити основні пріоритети зовнішньої політики СР в 1993-2000 рр. у східному напрямку.

Об'єктом роботи є зовнішньополітична активність СР у період 1993 – 2000 рр. та її головні акти стосовно України та Росії.

При написанні статті використовувалися історичний, порівняльно-аналітичний **методи та методологія**, теоретичні положення, дефініції та інструментарій школи "політичного реалізму".

Виклад матеріалу. У відносинах між Росією та Словаччиною можна виділити декілька якісно відмінних етапів. Перший припадає на 1993-1995 рр. і обумовлений однією з ілюзій словацької зовнішньої політики цього періоду. Словацька сторона докладала зусиль для створення геополітичної, швидше геоекономічної фантазмагорії, за якою Словаччина має стати мостом між Заходом і Сходом. Підґрунтям для цього мали стати тісні словацько-російські відносини та спільна газова компанія, яка повинна була об'єднати всі газові труби Європи і зберегти словацьку монополію при транзиті російської енергетичної сировини до Західної Європи.

1996 рік приніс "геополітичне виверзіння" словацьким політикам. Стало зрозуміло, що зі "славного мосту" не буде нічого і що словацько-російські відносини не мають глобального, тобто загальноєвропейського значення, більшого ніж звичайні двосторонні. Зростання пасивного сальдо словацької зовнішньої торгівлі в 1996 р., на якому найбільше відзначилось постачання енергетичних сировин із Росії, змусило вирішувати проблему взаємної торгівлі. Протягом 1997 р. стало ясно зрозуміло, що домінуючими в словацько-російських відносинах є питання господарської співпраці, а з них впливають політичні та безпекові аспекти співпраці. Уряд В.Мечіара поставив відносини з Росією на рівень альтернативної закордонної політики СР.

1997 р. для СР у її внутрішньополітичному житті мав важливе значення. Саме в цей рік фактично було підведено підсумки всього розвитку держави, починаючи з 1993 р., її визначення у геополітичному просторі Центрально-Східної Європи. В цьому році уряд В.Мечіара "успішно провалив" референдум про вступ до НАТО та прямі вибори президента, і Мадридський саміт НАТО (липень 1997 р.) був вироком для СР та зовнішньої політики її уряду. Російські політики привітали такі результати референдуму і висловили однозначну готовність надати СР гарантії безпеки, якщо та прийме рішення про нейтралітет. Російський посол в СР С.Зотов дав інтерв'ю часопису SME, в якому сказав: "Знаєте нашу принципову негативну позицію щодо розширення НАТО. Ми не збираємося вказувати словакам та їх сусідам, що робити. Що стосується Словаччини, маємо прекрасні можливості для поглиблення співпраці, і нас дуже засмутило б введення нових правил, зокрема, включення Словаччини у список потенційних членів НАТО негативно відбилосся б на наших торгово-економічних та інших відносинах" [15]. З іншого боку російський прем'єр В.Чорномірдин на слова В.Мечіара, що існує таємна угода між Росією та НАТО про неприйняття СР в альянс, відповів прямо, що "такої угоди не було. Такого питання з делегацією США

не обговорювали..., і можу гарантувати, що обговорювати не будемо” [16]. Характерно, що В.Мечіар, сидючи на прес-конференції поряд з В.Черномірдіним, не відреагував на слова свого колеги, який фактично звинуватив його у введенні в оману громадськості, принаймні словацької. Таким чином, питання про альтернативну зовнішню політику СР стали об’єктом не лише політичних спекуляцій, а перетворювалися в реальію.

Показовим є і той факт, що у 1993-1998 рр. СР уклала з РФ майже 90 нових договорів і угод. Співробітництво між СР і РФ регулюють за правонаступництвом додатково ще 44 угоди періоду чехословацької федерації; загальний обсяг міжнародно-правової договірної основи російсько-словацьких зв’язків складав на 1998 р. близько 130 двосторонніх документів. З Україною Словаччина уклала в 1993-1998 рр. не більше 40 двосторонніх договорів і угод [19, 80].

З 1998 р. розпочинається новий етап словацько-російських відносин, який тривав до кінця 2000 р. Уряду М.Дзурінди вдалося в 1998-2000 рр. стандартизувати словацько-російські відносини і позбавити їх характеру винятковості. Цей період характерний певним охолодженням відносин, яке зумовлене російською підтримкою попереднього уряду СР.

Україна та Словацька республіка молоді – незалежні держави, які мають схожу історію, культурні традиції та спільний кордон. Всупереч тому, що Україна є найбільшим сусідом СР, певний період для словацького суспільства вона залишалася практично “невідомою” країною. В 1994 – 1998 рр., під час прем’єрства В.Мечіара, відносини з Україною були підпорядковані стосункам з Росією.

В 1996 (три роки незалежності СР) ні одне з словацьких мас-медіа не мало постійного журналіста в Києві. Більшість журналістської інформації про Україну походила з Москви і визначалася “російським поглядом”. Словацько-українські відносини залишалися в тіні словацько-російських відносин. Це відмічають і словацькі політологи М.Влаховський, А.Дулеба, П.Лукач [19,80].

З червня 1996 р. в Києві звільнилася посада посла СР, яка ще й в 1997 р. не була зайнята, і таким чином Україна залишалася єдиною сусідньою країною, в якій СР не мала представництва на вищому дипломатичному рівні. Показовою є позиція влади СР, яка не вважала за потрібне знайти заміну на звільнену вакансію. Не вирішувалося ряд питань господарського та торговельного характеру. Словацький уряд і в подальшому підходив до України скоріше як до “воріт Росії” (вислів С.Козлика, віце-прем’єра СР), ніж як до рівноправного партнера [18].

До важливих питань у словацько-українських відносинах належить і координація спільного підходу до питань транзиту російської сировини через території України та СР до Західної Європи. Між сторонами виник конфлікт інтересів у зв’язку з планом побудови нового газопроводу Ямал-Європа з Російської Федерації через території Білорусії та Польщі до Німеччини. Українська сторона визначила проект як антиукраїнський, тому що він погіршував становище України як незалежної держави. Словацька сторона, не координуючи свою позицію з Україною, намагалася під час переговорів з РФ добитися, щоб з польської території через СР вела спеціальна гілка, яка б охопила країни південної Європи. Прем’єр В.Мечіар у червні 1995 р. зазначив, що вважає основною помилкою української політики те, що газопровід Ямал – Європа йде через Білорусію і Польщу, а не через Україну і Словаччину [3]. На ділі ні Україна, ні СР не досягли своєї мети у вирішенні цього питання, але перебіг подій показав, що до зближення позицій обох держав ще далеко. У даному випадку обсяг і динаміка словацько-російських відносин того періоду свідчить про те, що словацька сторона надавала більшого значення двостороннім відносинам з РФ, а не з Україною.

Питання подібного характеру виникло через декілька років знову. Частиною господарських справ словацько-російських відносин стала побудова південної гілки газопроводу Ямал. Словацький уряд на початку березня 2000р, не враховуючи інтересів двох найбільших сусідів СР, висловив згоду з пропозицією російської сторони на побудову газопроводу через Білорусію, Польщу та Словаччину в обхід України. Україна та Польща, на відміну від Словаччини, зайняли стриману позицію. Через не зовсім професійний підхід своїх представників СР у справі “Ямал-2” опинилася в проблематичній ситуації. В 2001 р. словацькі дипломати не могли зробити нічого розумнішого, як зайняти вичікувальну, стриману позицію. В лютому 2002 р. Газпром заявив, що проект побудови газопроводу переноситься на невизначений час. Справа “Ямал-2” дала “цінний” урок словацьким дипломатам про те, що ігнорувати інтереси сусідів не варто. Крім того, найближчі сусіди – Польща та Україна – переконалися, що Словаччина не завжди гідна довіри. Крім напруження відносин з цими країнами, ніяких інших наслідків цього питання не було, але саме це і стало ще одним слабким місцем політики уряду М.Дзурінди.

Крім сфери сировинної промисловості, інтереси двох сусідніх держав, СР та України, зіткнулися і на найвищому міжнародному рівні – в ООН. У 1997 р. відбулося дипломатичне суперництво за зайняття посади голови 52 сесії Генеральної асамблеї ООН, з якого переможницею вийшла Україна. Головною причиною поразки словацькі політологи вважали “нечітку” зовнішню політику своєї держави [17]. Подібна ситуація розгорнулася і в 1999 р., коли розгорнулося суперництво цих двох держав за місце непостійного члена у Раді Безпеки ООН, яке знову виборила Україна.

В українсько-словацьких міждержавних відносинах, особливо 1996-1997 рр., були взагалі приклади не зовсім серйозного підходу до розвитку двостороннього співробітництва. Словацькі дослідники наводять такий факт: в період підготовки зустрічі урядових делегацій на чолі з прем’єр-міністрами П.Лазаренком та В.Мечіаром у березні 1997 р. в Ужгороді словацька сторона, по-перше, ніяк чітко не могла визначитися із місцем проведення переговорів – український уряд пропонував зустрітися в Ялті, але уряд СР під тиском Москви, яка займалася в цей час "кримським питанням", відмовився. Кабінет Міністрів СР тому запропонував провести зустріч і переговори урядових делегацій в прикордонному Ужгороді. По-друге, навіть прес-служба прем’єра СР В.Мечіара до останнього моменту не здатна була пояснити, які ж конкретні питання і документи будуть розглядатися на зустрічі урядових делегацій України і СР в м. Ужгород [19, 84]. Можливо, і через такий підхід ужгородська зустріч і переговори урядових делегацій України і СР в березні 1997 р. стали останніми в практиці українсько-словацького міждержавного співробітництва 1990-х років.

Україна ні з жодною із держав Центрально-Східної Європи впродовж 1990-х років не мала такого потенційно ефективного механізму двостороннього міждержавного співробітництва у формі регулярних щорічних зустрічей урядових делегацій, як із Словаччиною. На жаль, у 1998-2002 рр. такі спеціальні міждержавні українсько-

словацькі зустрічі і переговори уже не проводилися. Сторони знову повернулися до стандартних, але менш продуктивних методів візитної дипломатії на міжурядовому рівні.

Новий уряд СР М.Дзурінда декларував бажання змінити підхід до стосунків з Україною [13;14]. Саме завдяки конфліктному характеру головних тем словацько-українських відносин позитивних змін не відбулося. Інтереси СР та України зіткнулися в декількох основних питаннях. Міністр закордонних справ СР Е.Кукан визначив суперництво з Україною за місце непостійного члена Ради Безпеки ООН як “дружне” [11]. В подібному дипломатичному дусі висловлювалися й українські представники, але фактом залишалося те, що переможцем вийшла одна сторона.

Крім того, Україна болочче сприйняла введення візового режиму зі сторони Словаччини (червень 2000 р.) і вважала його передчасним. На думку українського посла в СР Ю.Рилача, “такий крок не був абсолютно невідворотним” [12]. На думку української сторони, взаємна співпраця з СР виявилася неуспішною, на відміну від Польщі чи Угорщини, які вирішили зачекати з введенням віз.

Всупереч тому, що номінальна кількість офіційних зустрічей представників СР та України в 1999-2000 рр. збільшилась у порівнянні з попереднім періодом, до якісних змін у відносинах двох держав це не привело. Словаччина і Україна і в подальшому шукали мову спільних інтересів.

Висновки. У визначений період 1993-2000 рр. у відносинах СР – РФ можна виділити два етапи: I. 1993-1998 рр. та II. з 1998 р., і їх визначення залежить від внутрішньополітичної ситуації в СР. В 1998 р тут змінюється уряд, який починає проводити однозначну західноєвропейську політику, і відносини з Росією набувають суто економічного характеру. Другий етап словацько-російських відносин, який розпочався в 1998 р., характеризується певним охолодженням інтересу Росії до СР, оскільки російські політичні кола активно підтримували попереднього прем'єра В.Мечіяра. Крім того, Росія не сприймає активної західної зовнішньої політики нового уряду.

В словацько-українських відносинах якісно відмінні періоди майже збігаються. Різниця полягає в тому, що в 1993-1998 рр. словацькі стосунки з Україною хоча й були активними, але носили в собі зацікавленість насамперед Україною як посередницею з Росією. Вся зовнішня політика СР в цей період була позначена “московським поглядом”. З 1998 р. хоча й намітилися якісні зміни в словацько-українських відносинах, але завдяки конфліктному характеру головних питань цього періоду позитивних змін не відбулося. Забігаючи наперед, можна сказати, що позитивні зміни у цих відносинах розпочнуться на зламі тисячоліть, у кінці 2000-поч. 2001 рр. Хоча не слід робити хибний висновок, що відносини СР та України взагалі не мали позитивних наслідків: були налагоджені міждержавні зв'язки на вищому рівні, розвивалися економічні відносини, співпраця у сфері мистецтва та культури, регіональне співробітництво та інші компоненти міждержавних відносин. Ці аспекти словацько-українських відносин є темою інших досліджень. Акцент у даному дослідженні поставлено саме на такому ракурсі питання, як вплив дипломатії РФ на політику СР.

Таким чином, у 1993-2000 рр. в словацько-російських та словацько-українських відносинах присутні діаметрально протилежні тенденції. Якщо словацько-російські відносини розвивалися по висхідній лінії і мали переважаючий характер, то словацько-українські носили тенденційний, ситуативний характер. Така ситуація була віддзеркаленням внутрішньополітичного розвитку цих держав, особливо СР, уряд якої притримувався двовекторної зовнішньої політики до 1998 р.

Джерела та література

1. Віднянський С.В., Сергієнко Т.С. Українсько-словацькі відносини: здобутки і перспективи // Науковий вісник Дипломатичної академії при МЗС України. Випуск 7.- К.: Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України, 2002. - С.221-229.
2. Вовканич І.І., Сюсько І.М. Становлення міждержавних взаємин Чехії, Словаччини та України // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. Випуск 7. -К.:Інститут історії України НАН України, 1998.- С.225-229.
3. Киевские ведомости. – 14.6.1995.
4. Україна і Європа (1990-2000 рр.). Частина 1. Україна в міжнародних відносинах з країнами Центральної та Південно-Східної Європи. Анотована історична хроніка // Мельникова І.М., Євсеєнко І.В., Знаменська М.В., Мартинов А.Ю., Нікіфорук Д.І. - К.:Інститут історії України НАН України, 2001.-308с.
5. Україна і Європа (1990-2000 рр.). Частина 2. Україна в міжнародних відносинах з країнами-членами Європейського Союзу. Анотована історична хроніка // Мельникова І.М., Горенко О.М., Мартинов А.Ю., Нікіфорук Д.І. - К.:Інститут історії України НАН України, 2001. - 123с.
6. Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995рр.). У 2-х кн./Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов.ред. Удовенко Г.; МЗС України. Кн.1. - К.:Юрінком Інтер, 1998. - 736 с.
7. Україна на міжнародній арені. Збірник документів і матеріалів (1991-1995рр.). У 2-х кн./Упоряд. Будаков В.В. та ін.; Відпов.ред. Удовенко Г.; МЗС України. Кн.2. - К.:Юрінком Інтер, 1998. - 496 с.
8. Duleba A. Slovenska východna politika: Kyjev v hlubokom tieni Moskvy// Medzinárodná politika. - 1997.-№ 4. - S.14-16.
9. Duleba A. Ukrajina a Slovensko. Geopolitické charakteristiky vyvinu a medzinárodné postavenie Ukrajiny. Implikácie pre Slovensko. – Br.: Veda, 2000. - 402 s.
10. Duleba A. Ukrajina – tretí rok samostatnosti. Hrozi destrukcia statu? // Medzinárodné otázky. - 1994.- № 3. - S.62-77.
11. Národná obroda, 25.1.1999.
12. Pravda, 24.8.2000.
13. Priority zahraničnej politiky SR na obdobie rokov 2000-2003. Strednodobá koncepcia. - Bratislava, vláda SR, 2000.
14. Programové vyhlásenie vlády SR. - Bratislava, vláda SR 1998.
15. Slotá prijal Zotova. // SME. - 11.4.1997.
16. SME, 30.4.1997.
17. Sme. 18.6.1997.
18. Ukrajina- brána k Rusku. Pravda, 16. 6. 1995.
19. Wlachovský M., Duleba A., Lukač P. Zahraničná politika SR. //Slovensko, 1996. - S.71-100.

З М І С Т

Розділ 1. **ІСТОРІЯ УКРАЇНИ**

<i>Д.Вирський</i> УКРАЇНА В ПЕРШИХ „ПОЛОНІЯХ” (країнознавчі видання Я.А.Красінського та М.Кромера про українські землі)	3
<i>І.Вівсяна</i> ФОРМУВАННЯ ІДЕЇ «УКРАЇНСЬКОГО П’ЄМОНТУ» У ВІТЧИЗНЯНІЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ (кінець XIX – початок XX ст.)	8
<i>Л.Шугасва</i> В ПОШУКАХ ІСТИННОГО ПРАВОСЛАВ’Я: КІНДРАТ МАЛЬОВАНИЙ	13
<i>А.Киридон</i> МЕНТАЛЬНІ ІМПЕРАТИВИ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: «ЗСУВ ПАРАДИГМ» В УМОВАХ УТВЕРДЖЕННЯ ТОТАЛІТАРИЗМУ	16
<i>С.Шевченко</i> ДІЯЛЬНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОПОМОГИ В ОДЕСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	22
<i>В.Півоварчук</i> ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНІ ЦЕНТРИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД	25
<i>М.Гон</i> УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ І ЄВРЕЇ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД	28
<i>О.Альошина</i> ДІЯЛЬНІСТЬ АРСЕНА РІЧИНСЬКОГО	31
<i>О.Гуменюк</i> СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РАДЯНІЗАЦІЇ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ НА ПОЧАТКУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	34
<i>Т.Карпукіна</i> ЗАКЕРЗОННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ВІЙНИ (1939-1941 РР.)	40
<i>Л.Заглинська, І.Бондар</i> ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД (1945-1953 РОКИ)	44
<i>Л.Паніна</i> РОСІЙСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА НА ЖИТОМИРЩИНІ У 50-80-х рр. XX ст.	50
<i>О.Лицук</i> ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ АВТОКЕФАЛЬНИМ ЗМАГАННЯМ В УКРАЇНІ З БОКУ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ (1990-1992 РР.)	53
<i>О.Ворон</i> РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА У КОНТЕКСТІ ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ	58
<i>Ю. Вільховий</i> РОЗВИТОК ЦЕРКВИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	61
<i>А. Гуз</i> ПОЛІТИКА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ШКІЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ (КІНЕЦЬ XX СТ. – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)	65
<i>В.Васюк</i> БАЗОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ Й ЕВОЛЮЦІЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН	69
<i>О.Коржик</i> ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ УКРАЇНИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА	72

Розділ 2. **ІСТОРІЯ ВОЛИНІ. КРАЄЗНАВСТВО**

<i>С. Прокопчук</i> БЕРЕСТЕЦЬКА БИТВА 1651 РОКУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ XVII – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ	76
<i>Н.Мельничук</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНОГО ГІМНАСТИЧНОГО ТОВАРИСТВА „СОКОЛ”	83
<i>Б.Бойко</i> ПОЧАТКОВА ОСВІТА НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.	85

<i>О.Шмид</i> ЧЕСЬКА КОЛОНІЗАЦІЯ ВОЛИНИ У 60-70-Х РР. ХІХ СТ.	88
<i>І.Мілясевич</i> НАРОДНІ БІБЛІОТЕКИ ВОЛИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	93
<i>Г.Капустін</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БРАТСТВ НА ВОЛИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	98
<i>О.Дем'янюк</i> СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ НА ВОЛИНИ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКИХ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ НАВЕСНІ 1917 РОКУ	102
<i>В.Панасюк</i> УКРАЇНСЬКА ШКІЛЬНА СПРАВА НА ВОЛИНИ У 1920–1939 РОКАХ: ЕТНОПОЛІТИЧНІ ЗАСАДИ	107
<i>Ю.Крамар</i> ПОЛІТИКА ВОЄВОДСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ Г.ЮЗЕВСЬКОГО ЩОДО ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ВОЛИНИ У 1920-1930-Х РР.	111
<i>В.Борщевич</i> ОБРАЗКИ ПОВСЯКДЕННОСТІ ПРАВОСЛАВНИХ СВЯЩЕНИКІВ ВОЛИНИ 20-30-Х РР. ХХ СТ.	115
<i>Ф. Рябчикова</i> ВИДИ ТА ФОРМИ КОМПЛЕКТУВАННЯ ФОНДІВ В ЕТНОГРАФІЧНОМУ ВІДДІЛІ ВОЛИНСЬКОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО МУЗЕЮ	119
(1920 – ПОЧ. 1930-Х РР.) <i>В.Доброчинська</i> РІВНЕНСЬКА УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ (1923–1939)	123
<i>Я.Цецик</i> ПОЧАТОК ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ НА ВОЛИНИ (1925-1928 РР.)	128
<i>В.Ковальчук</i> СТЕПАН КОВАЛЬ ("РУБАШЕНКО") – КОМАНДИР ЗАГОНУ УПА "КОТЛОВИНА" НА ВОЛИНИ	135
<i>О.Ленартович</i> ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНО-ПОЛІТИЧНИХ СТРУКТУР НА ВОЛИНИ У ПЕРІОД РАДЯНІЗАЦІЇ 1939-1941 РР.	138
<i>Т.Самсонюк</i> ЖІНКИ ЯК ОБ'ЄКТ РЕПРЕСІЙ НКВС НА ВОЛИНИ (1939-1941 РР.)	142
<i>В. Писцьо</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-СУСПІЛЬНІ ЗМІНИ В КОНТЕКСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ НА РІВНЕНЩИНІ	147
<i>А.Жив'юк</i> ПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В м.РІВНОМУ В ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (сер. 1941 – поч. 1942 рр.): СТОРІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ УРДВ	151
<i>С.Шульга</i> АНТИФАШИСТСЬКИЙ РУХ ВОЛИНСЬКИХ ЧЕХІВ	156
<i>В.Борщевич</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ВОЛИНИ 40-Х – 80-Х РР. ХХ СТ.	159
<i>П.Савчук</i> ОБЛАШТУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З ПОЛЬЩІ І ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	164
<i>Г.Борейко</i> КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ПРОЦЕСИ РІВНЕНЩИНИ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОЇ ДІЙНОСТІ: 50-60 РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ	168

Розділ 3.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ.

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

<i>В.Ореховський</i> ПОШИРЕННЯ ХРИСТІЯНСТВА ТА "ВЕЛИКЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ НАРОДІВ" (IV – VII ст.)	172
<i>Т.Олексієвець</i> ПРАГА X-XIII СТ.: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ МІСТОУТВОРЕННЯ	176
<i>Р.М. Постоловський</i> ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ ЧЕСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО- ДЕМОКРАТИЧНИХ ІДЕЙ І ТРАДИЦІЙ	179
<i>Г. Хлібовська</i> НІМЕЦЬКЕ ПИТАННЯ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ДИПЛОМАТІЇ КІНЦЯ 40-Х – ПОЧАТКУ 70-Х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ	183

<i>І.Петлюк</i> НАЦІОНАЛЬНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ НАРОДІВ БОСНІЇ І ГЕРЦЕГОВИНИ: ПРОБЛЕМА ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ (1875-1914 РР.)	188
<i>Л.Валух</i> ГЕЛЬГОЛАНДСЬКО-ЗАНЗІБАРСЬКИЙ ДОГОВІР (1890 р.): ПОЛІТИЧНА ОЦІНКА В АНГЛІЇ	191
<i>Н.Плюта</i> СПРАВА ДРЕЙФУСА У КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДИСКУСІЙ У ФРАНЦІЇ	195
<i>Т.Чаркіна</i> ПОГЛЯДИ М.ВЕБЕРА НА ЗАРОДЖЕННЯ КАПІТАЛІЗМУ	198
<i>С.Троян</i> ПЛАНИ СТВОРЕННЯ “МІТТЕЛЬЄВРОПИ” У ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХ ст.	200
<i>Б.Бернадський</i> ДІЯЛЬНІСТЬ АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ РОЗВІДОК НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ НАПЕРЕДОДНІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	205
<i>О.Ворон</i> ПРОЦЕС ТВОРЕННЯ СПІЛКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1918 – 1938 рр.)	211
<i>М.Боровець</i> РЕАКЦІЯ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА ПОДІЇ МІОНХЕНСЬКОЇ ЗМОВИ	215
<i>О.Дукмас</i> ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	217
<i>О.В.Іванченко</i> СПІВПРАЦЯ ВИШЕГРАДСЬКИХ ДЕРЖАВ У ГРУПІ В ПЕРІОД З 1991 ПО 1995 РІК	221
<i>І.Мартинчук</i> СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У 1993-2000 РР. У КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН З РОСІЄЮ	224

Розділ 4.

ПОЛІТИЧНІ ІДЕЇ ТА ПРОЦЕСИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ. МЕТОДОЛОГІЯ, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

<i>Т.Ковальчук</i> ІСТОРІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ КІНЦЯ ХVІІІ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ІВАНА ФРАНКА	227
<i>С.Грипич, О.Граб</i> КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)	231
<i>С.Чибирак</i> ПОСТАТЬ ПАВЛА ПЛАТОНОВИЧА ЧУБИНСЬКОГО В РАДЯНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ	237
<i>А.Кукурудза</i> ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ПРАВОСЛАВ'Я НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 20-Х РР. ХХ СТ.: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ	241
<i>В.Чура</i> КОМПАРТИЙНА “ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ” ТА РОЗГОРТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО РУХУ НАПРИКІНЦІ 80-Х – ПОЧАТКУ 90 РР. ХХ СТ., (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗАГАЛЬНОСОЮЗНИХ І РЕСПУБЛІКАНСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ).....	249
<i>Ю.Олексін</i> МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ РИС ГРОМАДЯНСЬКОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІЇ	253
<i>Л.Шинкаренко</i> РАДЯНСЬКА ТА РОСІЙСЬКА ІСТОРИОГРАФІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ СКЛАДОВИХ НОВОГО КУРСУ Ф.Д. РУЗВЕЛЬГА	259
<i>І.Десятичук</i> КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬНОГО РУХУ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ» В КОНТЕКСТІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЇЇ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ	261
<i>Г.Новічков</i> ПОПУЛІЗМ У ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ	266
<i>К.Цинк</i> ПРАВА ЛЮДИНИ І РЕПРОДУКЦІЙНЕ КЛОНУВАННЯ ЛЮДСЬКИХ ІСТОТ	270
<i>Є.Єсталь</i> ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ПОЛІТИЧНІ СВОБОДИ В АВТОБІОГРАФІЧНИХ НАРИСАХ КОЛИШНІХ ДІЯЧІВ НЕЗАЛЕЖНОГО САМОВРЯДНОГО ОБ'ЄДНАННЯ «СОЛІДАРНІСТЬ»	275
<i>В.Мандрагеля</i> МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА: ІНТЕГРАТИВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ	279

Розділ 5.

МАТЕРІАЛИ П'ЯТОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ, АСПРАНТІВ ТА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ „ЕВОЛЮЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО МИСТЕЦТВА” ЗА НАУКОВИМ НАПРЯМОМ: „КІННОТА У ВІЙНАХ: ВІД ДАВНИНИ ДО СУЧАСНОСТІ” (РІВНЕ, 27 – 28 ЛИСТОПАДА 2008 р.)

<i>А.Поспелов, В.Шлякин</i> ФОРМИ ДІЙСВИЙ КАВАЛЕРИИ В СРЕДНЕВЕКОВОЙ ЯПОНИИ V-XVII ВВ.: ВЗГЛЯД ЕВРОПЕЙСКИХ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ	283
<i>Р.Савчук</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ВІЙСЬКОВІ СИЛИ У ДІЯЛЬНОСТІ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIII СТ.	287
<i>А.Харук</i> КОНЦЕПЦІЯ „КАВАЛЕРІЙСЬКОГО ЛІТАКА” ТА СПРОБИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	290
<i>А.Дергачёва</i> КАВАЛЕРІЯ СТРАН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ НАКАНУНЕ І В ПЕРІОД ВТОРОЇ МИРОВОЇ ВОЙНИ: СОСТОЯНИЕ І РАЗВИТИЕ	293
<i>А.Поспелов</i> КАВАЛЕРІЙСЬКІ І БРОНЕКАВАЛЕРІЙСЬКІ ПОДРАЗДЕЛЕННЯ ВОЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ І НЕОФИЦИАЛЬНЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАНИЙ В ВОЕННЫХ КОНФЛИКТАХ ПОСЛЕДНЕЙ ЧЕТВЕРТИ XX ВЕКА	296

Розділ 6.

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, РЕФЕРАТИ, ОГЛЯДИ

<i>Б.Савчук, П.Савчук</i> ПРО ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО. (ПРИЩЕПА БОГДАН, ПРИЩЕПА ОЛЕНА. ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО ВОЛИНИ: НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК Б.А.Прищеп, О.П.Прищеп. – Рівне: ПП ДМ, 2008. – 352 с.; іл.	299
<i>О.Дем'янюк</i> ВОЛИНСЬКА ПЛАСТОВА МОЛОДЬ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ 20-30-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ (Рец.: Візитів Ю.М. Пластовий рух на Волині в міжвоєнний період: Монографія. – Рівне-Львів, 2008. – 180 с.)	301
<i>Р.Давидюк</i> ПУБЛІЦИСТИКА УЛАСА САМЧУКА 1941-1943 РОКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (Рецензія: Документ доби: публіцистика Уласа Самчука 1941-1943 років / упорядник А.Жив'юк. – Рівне: ВАТ „Рівненська друкарня”, 2008. - 456 с. з іл.)	302
<i>В.М.Шеретюк, П.О.Савчук</i> СПОГАДИ УКРАЇНИКИ (Рецензія.: Білашевич-Кузич Л.І. Сибірська сага. – Косів: писаний камінь, 2008. – 376 с. Упорядник та літературний редактор Галина Білавич.)	303
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	306
ЗМІСТ	308

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 15

Відповідальний за підготовку збірника до видання – С.С. Троян

Комп'ютерна верстка – С.С.Троян, О.Ю.Третяк

Обкладинка – О.Я.Тарасюк

Підписано до друку 25. 03. 2009 р. Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.
Наклад 100. Обліково-видавничих аркушів 31,7. Віддруковано засобами оперативної
поліграфії ПП Самборський І.О., вул. Толстого, 3, м. Рівне, Україна, 33028.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне:
РДГУ, 2009. – Випуск 15. – 311 с.